

SODANKYLÄN KUNTA
PERHEKESKUS/VAMMAISTEN PALVELUT

VAMMAISPALVELULAIN JA -ASETUKSEN MUKAISTEN PALVELUJEN JA TUKITOIMIEN MYÖNTÄMISEN SOVELTAMISOHJEET

- Liitteessä 1 Sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun soveltamisohje

Perusturvalautakunta
18.12.2013 § 146
19.08.2015 § 87
16.03.2022 § 34
15.06.2022 § 85

Sisällys

ESIPUHE.....	3
1 VAMMAISPALVELULAKI- JA ASETUS	3
1.1 Vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden määritelmä	3
1.2 Palvelujen järjestämisvelvollisuus.....	4
1.3 Vammaispalvelulain toissijaisuus.....	5
2 HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO.....	6
2.1 Kotikunta.....	6
2.2 Palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma	6
2.3 Hakemus ja päätös.....	8
3 KUNNAN ERITYISEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS.....	8
3.1 Kuljetuspalvelu.....	8
Lähikunnat.....	9
Yhdensuuntainen matka:	12
Odotus- ja asiointiaika:	12
Matkan hinta:.....	13
Avustaminen ja saattaminen:	13
3.2 Päivätoiminta	14
3.3 Palveluasuminen	15
3.4 Henkilökohtainen apu	16
3.5 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	19
4 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET.....	21
4.1 Kuntoutusohjaus.....	21
4.2 Sopeutumisvalmennus.....	21
4.3 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	21
4.4 Ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset.....	23
Liite 1 : Sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun soveltamisohje 1.3.2020 alkaen.....	24

ESIPUHE

Soveltamisohjeet koskevat vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (jäljempänä vammaispalvelulaki 380/1987) ja vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun asetuksen (jäljempänä vammaispalveluasetus 759/1987) mukaisten palvelujen ja tukitoimien myöntämisperusteita ja järjestämistä vammaisille kuntalaisille. Nämä soveltamisohjeet sisältävät yleisperiaatteet, joiden mukaan kunnassa järjestetään vammaispalvelulain ja -asetuksen mukaisia palveluja. Ohjeistuksen kautta linjataan päätöksentekoa ja turvataan yhdenmukainen päätöksenteko kaikille asukkaille. Palveluja ja tukitoimia myönnettäessä selvitetään aina asiakkaan yksilöllinen tarve sekä huomioidaan asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu.

1 VAMMAISPALVELULAKI- JA ASETUS

Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä (VpL 1§). Vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet järjestetään siten, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan (VpA 1§).

Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan yleiset palvelut soveltuvat myös vammaisille henkilöille. Vammaisuuden perusteella järjestettäviä palveluita ja tukitoimia kehittäessään kunnan tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden esittämät tarpeet ja näkökohdat. Vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkieltänsä (VpL7§).

1.1 Vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden määritelmä

Palveluiden ja tukitoimien tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen.

Vammaispalvelulain tarkoittamana vammaisena pidetään henkilöä, **jolla on vamman ja/tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti ja jatkuvaluonteisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämäntoiminnoista** (VpL 2§).

Pitkäaikaisesti

- pitkäaikaisena pidetään yleensä yli vuoden kestävästä vammasta tai sairaudesta aiheutuvaa rajoitusta

Erityisiä vaikeuksia

- vaikeuksien tulee olla erityisiä, kohtuuttoman suuria tai avun tarpeen tulee olla runsas

Tavanomaisista elämän toiminnoista

- jokapäiväiseen elämään liittyvät asiat, joiden katsotaan kuuluvan yleisesti yhteiskunnassa liittyviin hyväksyttäviin toimintoihin kuten asuminen, liikkuminen, asioiminen, työssä käyminen, opiskeleminen, yhteiskunnallinen osallistuminen ja vapaa-ajan toiminnot

Välttämättömyys

- välttämättömät palveluntarpeet, joita vamma tai sairaus aiheuttaa

Vammaispalvelulaki ei sisällä mitään vammaluetteloa, vaan vammaisuus ja vaikeavammaisuus on määriteltävä aina yksilöllisesti. Vammaispalvelulaissa ei ole myöskään määritelty ylä- tai alaikärajoja palveluiden ja tukitoimien saamiselle. Ainoana perusteena on henkilön vammasta ja/tai sairaudesta aiheutuva välttämätön tarve ja erityisen järjestämisvastuun piiriin kuuluvien palveluiden ja tukitoimien kohdalla erikseen määritelty *vaikeavammaisuus*. *Sinänsä esimerkiksi ikääntymisestä aiheutuvat ”normaalit” sairaudet ja niiden aiheuttamat toimintarajoitteet, ”vanhuuden raihnaisuus”, ei vielä yksistään täytä vammaisuuden tai vaikeavammaisuuden edellytyksiä.*

Vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden määrittely ei pohjaudu pelkästään lääketieteelliseen arvioon tai lääkärin antamaan todistukseen vaan arvioinnissa merkitystä on henkilön sosiaalisella ympäristöllä sekä hänen yksilöllisellä kyvyllään ja mahdollisuuksillaan selviytyä jokapäiväisistä elämän toiminnoista. Tämän arvioinnin tekee vammaispalvelun sosiaalityöntekijä. Vaikeavammaisuuden ja vammaisuuden arvioinnissa tehdään yleensä kotikäynti, jossa arvioidaan vammaisen henkilön asuinolosuhteita ja selviytymistä ja sitä toiminnallista ympäristöä, missä henkilö elää. Lisäksi arvioinnissa voidaan hyödyntää mm. fysioterapeutin ja toimintaterapeutin näkemystä vaikeavammaisen toimintakyvystä.

1.2 Palvelujen järjestämisvelvollisuus

Vammaispalvelulaissa on säädetty osaan palveluista ja tukitoimista niin sanottu **erityinen järjestämisvelvollisuus**, joihin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Subjektiivisella oikeudella tarkoitetaan sitä, ettei kunta voi päätöksenteossaan vedota määrärahojen puutteeseen, mikäli henkilö on oikeutettu palveluun eikä palvelua pystytä järjestämään ensisijaisen lainsäädännön nojalla.

Kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus, jolla tarkoitetaan sitä, että vaikeavammaisella asiakkaalla on subjektiivinen oikeus seuraaviin palveluihin:

- kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen
- päivätoiminta
- palveluasuminen
- henkilökohtainen apu
- välttämättömien asunnon muutostöiden ja asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista ovat ns. **määrärahasidonnaisia palveluja tai tukitoimia**. Mainittuja palveluja järjestetään vammaisille kuntalaisille kunnan tähän tarkoitukseen varaamien määrärahojen puitteissa. Jos tarkoitukseen varatut määrärahat loppuvat kesken talousarviovuoden, voidaan yksilöllisen tarveharkinnan jälkeen uusi hakemus hylätä tai jopa lakkauttaa jo myönnetyn palvelun tai tukitoimen järjestäminen. Kunnalla ei ole ehdotonta velvollisuutta myöntää palvelua, vaikka henkilön todetaan olevan palvelun tarpeessa ja määrärahoja olisi vielä käyttämättä, jos voidaan ennakoida, että kunnan vammaispalveluihin varatut määrärahat eivät riitä kaikille hakijoille.

Varattuihin määrärahoihin perustuvia vammaispalveluja ovat:

- kuntoutusohjaus
- sopeutumisvalmennus
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, joista korvauksen määrä on enintään puolet (VpA 17 §)
- ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset.

1.3 Vammaispalvelulain toissijaisuus

Vammaispalvelulain 4 §:n mukaan palveluja ja tukitoimia järjestetään toissijaisesti silloin, kun vammainen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla. Vammaispalvelulaki on siten toissijaista lainsäädäntöä. Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esim. sosiaalihuoltolaki, päivähoitolaki, laki omaishoidontuesta, sairausvakuutuslaki ja perusopetuslaki.

Normihierarkia 1.9.2009 alkaen:

sosiaalihuoltolaki (yleislainsäädäntö)

vammaispalvelulaki (erityislainsäädäntö)

kehitysvammalaki (erityislainsäädäntö))

Ensisijainen korvausvelvollisuus on vakuutuslaitoksilla ja valtionkonttorilla, jos kyseessä on mm. liikennevahinko, työtapaturma tai ammattitauti.

2 HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO

2.1 Kotikunta

Vammaisella henkilöllä tulee olla kotikuntalain mukainen kotipaikka kunnassa, josta hän hakee vammaispalvelulain mukaista palvelua tai tukitoita. Poikkeuksena tästä on muualla asuvan opiskelijan oikeus hakea subjektiivisiin oikeuksiin kuuluvia palveluja myös kunnasta, jossa hän opiskelee. Kustannusvastuussa näistä palveluista on viimekädessä kotikunta.

Kuitenkin henkilöllä, joka vammaisuutensa vuoksi ei kykene asumaan itsenäisesti, on oikeus hakea palveluja ja hoitopaikkaa myös muusta kuin kotikunnastaan. Mikäli vaikeavammainen henkilö tarvitsee vammansa vuoksi välttämättömiä asunnon muutostöitä muuttaessaan toiseen kuntaan, tulee pääsääntöisesti lähtökunnan korvata nämä kustannukset muuton mahdollistamiseksi.

2.2 Palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma

Palvelutarpeen selvitys aloittaa asiakkuuden vammaispalvelussa. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden palvelutarpeiden selvittäminen voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Asiakas ja hänen läheisensä ovat parhaita asiantuntijoita arjen sujumiseen liittyvien tietojen suhteen, siksi selvitystä ei tehdä huomioimatta asiakkaan näkemystä. Hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi oleellista on myös on tehdä selvitys riittävän laajan tiimin yhteistyönä.

Palvelutarpeen arviointiin osallistuvat yleensä:

- asiakas ja hänen nimeämänsä muu henkilö (omainen, läheinen tai läheisensä tai muu häntä edustava henkilö tarpeen mukaan)
- sosiaalityön edustajia
- kuntoutuksen, lääketieteen ja hoitotyön edustajia sen mukaan kuin asiakkaan tai hänen edustajansa kanssa on sovittu

Yhdistämällä tiimin osaamista saadaan riittävä tieto asiakkaan tarpeista palvelujen myöntämiseen liittyvän päätöksenteon perustaksi. Asiakkaan tarpeet ratkaisevat, millainen on kunkin ammattihenkilön panos palvelutarpeen selvityksessä

Hyvässä palvelutarpeen selvittämisessä tasapainotetaan asiakkaan oma subjektiivinen arvio avuntarpeestaan, sekä yhden tai useamman ammattihenkilön eri keinoja käyttäen tekemät arviot. Näiden tietojen yhdistämisestä syntyy selvitys palvelutarpeesta.

Selvittämisen käynnistää asiakkaan, hänen läheisensä tai laillisen edustajansa yhteydenotto vammaispalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen joko yleisarvion tai tietyn palvelun saamiseksi. Yhteydenotto voi tulla myös esimerkiksi terveydenhuollosta asiakkaan kotiutuessa sairaalasta tai muulta viranomaiselta.

Palvelutarpeen selvittäminen on käynnistettävä viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä sen jälkeen, kun yhteydenotto on tapahtunut. Palvelutarpeen selvittäminen aloitetaan yleensä kotikäynnillä tai muutoin asiakkaan henkilökohtaisella tapaamisella.

Palvelutarpeen selvittäminen on aina yksilöllinen prosessi, joka sisältää:

- Asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheisensä (tai laillisen edustajansa taikka edunvalvojansa) haastattelu.
- Asiakkaan oma näkemys palvelutarpeestaan nyt ja tulevaisuudessa.
- Tarvittaessa asiakkaan toimintakyvyn arviointi erilaisilla toimintakyvyn arviointimenetelmillä (eri ammattilaisten arviot asiakkaan toimintakyvystä esim. fysioterapeutin tekemät kokeet kuljetuspalvelun tarpeen arviointiin
- Asiakkaan toimintaympäristön ja toimintojen arviointi sekä vamman tai sairauden edellyttämät toimenpiteet ja muutokset, jotta asiakkaan toimintaedellytykset paranevat

Tärkeää on myös arvioida asiakkaan toimintaympäristöä sekä sisällä että ulkona, ja perehtyä juuri kyseiselle asiakkaalle oleellisiin ja välttämättömiin toimintoihin. Toimintakyvyn kattava arviointi standardoiduilla arviointimenetelmillä tuottaa lisätietoa näiden muiden asiakkaan tilannetta selvittävien toimenpiteiden tueksi. Vasta kun asiakkaan kokonaistilanne on selvillä, voidaan alkaa miettiä, millä palveluilla ja tukitoimilla hänen palvelutarpeeseensa voidaan vastata.

Palvelutarpeen selvittäminen on keskeytettävä tai sitä ei saa aloittaa, jos henkilö itse vastustaa palvelutarpeen selvittämistä. Palvelutarpeen selvityksessä on otettava huomioon sosiaalihuollon asiakaslain säännökset. Palvelutarpeen selvittämisen jälkeen jatketaan joko palvelusuunnitelman tekemiseen tai todetaan, ettei asiakkaan palvelutarpeisiin voida vastata vammaispalveluilla ja ohjataan hänet muiden palveluiden pariin.

Palvelusuunnitelma laaditaan tarvittaessa asiakkaalle palveluiden ja tukitoimien selvittämiseksi. Palvelusuunnitelma ei ole kuitenkaan viranomaisesta velvoittava asiakirja, jonka perusteella asiakkaalle syntyisi suoraan oikeuksia palvelujen ja tukitoimien

saamiseksi. Palvelusuunnitelma tarkistetaan asiakkaan tarpeiden ja olosuhteiden muuttuessa sekä muulloinkin tarpeen mukaan. Palvelusuunnitelmasta ei poiketa ilman erityistä perustetta.

2.3 Hakemus ja päätös

Vammainen henkilö tai hänen valtuuttamansa henkilö laittaa hakemuksen vireille

pääsääntöisesti kirjallisesti. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat lausunnot mm. lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Hakemuslomakkeita saa Sodankylän kunnan vammaispalvelusta sosiaali- ja terveystoimistosta.

Haetusta palvelusta tai tukitoimesta on tehtävä päätös ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden (3kk) kuluessa siitä, kun vammainen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt hakemuksen, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pitempää käsittelyaikaa. **Kirjalliseen perusteltuun päätökseen** liitetään **muutoksenhakuohje**. Päätös tarkistetaan aina, kun asiakkaan olosuhteet muuttuvat.

Palveluja koskevia takautuvia päätöksiä ei tehdä. Oikeus palveluun alkaa yleensä aikaisintaan hakemuspäivästä tai poikkeuksellisesti erityisestä syystä hakemuskauksen alusta lukien.

Taloudellisia tukitoimia on haettava vammaispalveluasetuksen 20 §:n perusteella kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä.

3 KUNNAN ERITYISEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

3.1 Kuljetuspalvelu

Kuljetuspalvelujen tavoitteena on edistää vaikeavammaisten sodankyläläisten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja toimintamahdollisuuksia järjestämällä heille liikkumismahdollisuudet samoin edellytyksin kuin joukkoliikennettä käyttäville sodankyläläisille.

Kuljetuspalveluja järjestettäessä huomioidaan, että vammaispalvelulaki ei yksityiskohtaisesti määrittele sitä, kuinka vaikeavammaisten henkilöiden kuljetuspalvelut tulee järjestää. Kunnalla ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta järjestää vammaispalvelulain mukaisia kuljetuksia ainoastaan erilliskuljetuksin. Koska kunnalla on oikeus päättää siitä, miten kuljetuspalvelut järjestetään, ei kuljetuspalvelun saajalla ole ehdotonta oikeutta vaatia kuljetuspalvelun järjestämistä haluamallaan tavalla. Käytettävien kuljetusten tulee kuitenkin olla asiakkaan vamman kannalta hänelle sopivia.

Kunnan on järjestettävä vammaispalvelulain 8 § 2 momentin mukaan vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen. Kuljetuspalveluja on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaiseen jokapäiväiseen elämään kuuluvaan asiointi- ja virkistysmatkaan kuukaudessa (Vammaispalveluasetus 6 §).

Työ- ja opiskelumatkat korvataan vaikeavammaiselle henkilölle yksilöllisen ja välttämättömän tarpeen mukaisesti. Opiskeluksi katsotaan peruskoulutuksen jälkeinen opiskelu, joka tähtää tutkintoon tai johtaa ammattipätevyyden suorittamiseen tai vahvistaa henkilön ammattitaitoa ja lisää työllistymismahdollisuuksia.

Saattajapalvelu järjestetään, jos vammaisen henkilö tarvitsee toisen henkilön apua niin paljon, että taksin tai invataksin kuljettajan antama tavanomainen apu ei ole riittävä. Saattajana voi toimia lähiomainen, ulkopuolinen saattaja tai taksinkuljettaja. Saattamisella tarkoitetaan välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista

Asiakas voi myös hakea vähemmän kuin 18 matkaa kuukaudessa. Käyttämättömiä matkoja ei voi siirtää seuraavalla kuukaudelle, eikä tulevan kuukauden matkoja voi käyttää etukäteen. Vammaispalvelun mukainen kuljetuspalvelu myönnetään aina määräajaksi (enintään 3 vuodeksi).

Kunnalla on oikeus järjestää palvelu harkitsemallaan tarkoituksenmukaisella tavalla, esimerkiksi taksikuljetuksina, kutsutaksikuljetuksina, kimpakyyteinä tai palveluliikenteen avulla. **Yhdistellyistä matkoista ei tarvitse maksaa omavastuuosuutta.**

Lähikunnat

Kuljetuspalvelua voi käyttää perusturvalautakunnan erikseen vahvistamien lähikuntien alueella sekä erityisin perustein muualla kuin lähikunnissa. Lähikuntana pidetään yleensä rajakuntia. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että lähikuntina on yleensä pidettävä vaikeavammaisen henkilön asuinkuntaan rajoittuvia naapurikuntia (KHO 2016:8, KHO 26.1.2001 T 129 ja KHO 14.11.2001 T 2830).

- Asiointi –ja virkistysmatkat voi tehdä Sodankylän kunnan alueella tai maantieteellisesti rajoittuviin lähikuntiin: Inari, Savukoski, Rovaniemi, Kittilä, Kemijärvi ja Pelkosenniemi.
- Vammaispalvelulaki 8 §:n nojalla kunnan on myönnettävä vaikeavammaiselle kohtuulliset kuljetuspalvelut. Sodankylän kunta pitää kohtuullisena yhtä edestakaista matkaa/kuukaudessa naapurikuntiin.

- Mikäli asiakkaalla pohdituttaa etukäteen, ovatko suunnitellun lähikuntamatkan kustannukset vammaispalvelulain edellyttäminä kohtuullisia, asiasta voi olla yhteydessä vammaispalvelun sosiaalityöntekijään. Kiireellisissä tilanteissa asiakas voi asioida sosiaalityön palveluohjauksessa.

Kuljetuspalvelun myöntäminen Vammaispalveluasetuksen 5 § mukaan on mahdollista sellaiselle vaikeavammaiselle henkilölle:

- joka ei saa kulkemiseen tukea muiden säädösten nojalla
- jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia
- Kuljetuspalvelun tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, joista aiheutuva haitta on pysyvä tai pitkäaikainen (yli vuoden kestävä).

Matkat toteutetaan kuljetuspalvelujen tuottajan järjestämällä kuljetuskalustolla (taksi, invataksi tai muu vastaava kulkuneuvo).

Kuljetuspalvelujen järjestäminen riippuu siitä, millaista kuljetuspalvelua asiakkaan vamma tai sairaus edellyttää. Kuljetuspalvelujen tarpeen arviointi perustuu vammaisen henkilön elämäntilanteen, elinympäristön ja hänen vammastaan tai sairaudestaan aiheutuvan toimintarajoitteen kartoittamiseen. Lääkärin todistuksella tai fysioterapeutin lausunnolla osoitetaan vamma ja / tai sairaus, joka rajoittaa hakijan liikkumismahdollisuuksia ja mahdollisuuksia käyttää julkisia liikennevälineitä ilman kohtuutonta haittaa. Terveystieteiden lausunnot täydentävät sosiaalityöntekijän tekemää kuljetuspalvelua koskevaa sosiaalista arviointia.

Vammaisen henkilön kuljetuspalvelujen tarvetta selvittäessä arvioidaan, onko hakijan mahdollista käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä tai palveluliikennettä yksin tai saattajan kanssa, ilman erityisiä vaikeuksia. Lisäksi huomioidaan sairauden/vammaisuuden aiheuttama haitta suhteessa:

- vuodenaikoihin (esim. talviajan kuljetuspalvelu)
- vuorokaudenaikoihin (esim. näkövammaiset)
- säätilaan (esim. hengityselinsairauksista kärsivät)

Eriyisiä vaikeuksia liikkumisessa eivät ole:

- kauppakassien kantamisen vaikeudet
- yksinäisyys
- haja-asutusalueilla asuminen ja joukkoliikenteen puuttuminen asuinalueelta
- palveluliikenteen aikataulujen sopimattomuus
- pelkästään ikääntymisestä aiheutuva raihnaisuus ja iän tuomat esteet liikkumiseen

Jos vammaisella henkilöllä ei ole suoranaista fyysistä esteitä käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä, ei hän välttämättä ole oikeutettu vaikeavammaisen kuljetuspalveluihin

(esim. muistisairaudet). Näin esimerkiksi, jos muistisairas pystyy käyttämään joukkoliikennettä saattajan kanssa. Henkilölle, jonka ei voi olettaa tietävän minne ollaan menossa ja mistä tulossa, ei voida vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua myöntää. Kuljetuspalvelua ei yleensä myönnetä myöskään sairaudesta toipumisen ajaksi tai kuntoutusvaiheeseen. Kiertoajelu ilman asiointikohdetta ei ole kuljetuspalvelua, jota kunnan pitää järjestää.

Invataksin käyttöoikeus voidaan myöntää vammaiselle henkilölle, jos hän ei vammansa vuoksi kykene käyttämään tavallista taksia. (Esimerkiksi henkilö, joka liikkuu pyörätuolilla ja hänellä on erityisiä vaikeuksia siirtyä pyörätuolista henkilöautoon.)

Vakiotaksiin käyttöoikeus voidaan myöntää, jos kuljettajan vaihtuminen estää kuljetuspalvelun käytön ja tilanteissa, joissa kuljetuspalvelun käyttö estyy asiakkaan kohdalla sen vuoksi, että taksi pitää tilata tilauskeskuksesta. Tällainen tilanne voi tulla esimerkiksi silloin kun asiakkaalla on kuulo- ja puhevamma, eikä hänellä ole omaishoitajaa, omaista tai henkilökohtaista avustajaa, joka voisi taksin tilata.

Mikäli asiakas hakee oikeutta vakiotaksikuljetukseen, tulee hänen toimittaa hakemuksensa liitteeksi julkista terveydenhuoltoa edustavan erikoislääkärin lausunto asiasta. Tämä lausunto otetaan huomioon arvioitaessa asiakkaan oikeutta yksilökuljetukseen. Mukana päätöksen teossa on aina myös sosiaalinen arviointi.

Yksilökuljetukseen voidaan myöntää oikeus, jos hakijalla on sellainen vamma tai sairaus, jonka vuoksi kulkeminen samassa kuljetuksessa muiden ihmisten kanssa ei ole mahdollista. Mikäli esimerkiksi yhteiskuljetukset eivät sovellu vaikeavammaiselle henkilölle ottaen huomioon vammaista tai sairaudesta aiheutuvat esteet ja hänen kuljetuspalvelunsa tarpeet, tulee hänen toimittaa hakemuksensa liitteeksi julkista terveydenhuoltoa edustavan erikoislääkärin lausunto asiasta. Tämä lausunto otetaan huomioon arvioitaessa asiakkaan oikeutta yksilökuljetukseen. Mukana päätöksen teossa on aina myös sosiaalinen arviointi.

Vaikeavammaisen henkilön ollessa laitoshoidossa tarpeelliset kuljetukset korvataan Sosiaalihuoltolain 24 § ja Sosiaalihuoltoasetuksen 11 § mukaa. Vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelu voi tällöin täydentävänä sovellettavaksi.

Kuljetuspalvelua ei saa käyttää sairaala-, terveyskeskus-, laboratorio-, terapia-, lääkärinkäynti-, lääkintävoimistelu-, fysioterapia- tai muihin sellaisiin matkoihin, joihin voi hakea korvausta esim. Kansaneläkelaitokselta tai vakuutusyhtiöltä.

Asiakkaan on oltava itse aina fyysisesti mukana kuljetuksessa. Kuljetus ei siis ole tarkoitettu sitä varten, että taksinkuljettaja tai muu ulkopuolinen henkilö hoitaisi asioita yksinään ilman asiakasta.

Oman auton käytön vaikutus

Kuljetuspalvelumatkojen määrää harkittaessa otetaan huomioon oman auton käyttömahdollisuus, autoon saatu autoavustus sekä mahdollinen autoveronpalautus. Näissä tapauksissa asiakkaalta pyydetään selvitys kuljetuspalvelun tarpeesta ja siitä, miksei omaa autoa voida pääosin käyttää vammaisen henkilön kuljetuksiin.

Yhdensuuntainen matka:

- a. On suorinta reittiä tehty matka, joka päättyy eri osoitteeseen kuin mistä alkaa. Eli paluu kotiin on toinen yhdensuuntainen matka. Matkan jatkuminen yhdestä asiointikohteesta toiseen on uusi yhdensuuntainen matka silloin, kun asiakas ei välttämättä tarvitse taksinkuljettajan apua asiointissaan.
- b. Lyhyt pysähdys esimerkiksi kirjeen jättämiseksi postilaatikkoon tai WC:ssä käymiseksi on mahdollista yhdensuuntaisen matkan sisällä. Pysähtyminen pidempiaikaista asiointia, esimerkiksi apteekissa tai pankissa käyntiä varten, keskeyttää yhdensuuntaisen matkan ja kyseessä on uusi matka. Paluu lähtöosoitteeseen on uusi matka.
- c. Lyhytaikaisesta pysähdyksestä ei voida periä uutta omavastuuta eikä uutta lähtömaksua.

Odotus- ja asiointiaika:

Asiointiaika tarkoittaa aikaa, jolloin asiakas asioi taksin odottaessa. Tarvittaessa kuljettaja voi avustaa asiakasta asiointikäynnillä. Asiointiaikaa ei voi käyttää yhdensuuntaisella matkalla. Mikäli asiakas käyttää asiointiaikaa, kuluu asiakkaalta aina kaksi yhdensuuntaista matkaa (=edestakainen matka ja omavastuu peritään kumpaankin suuntaan). **Asiointiaikaa korvataan enintään 1 tunti edestakaisella matkalla ja vain silloin kun asiakas välttämättä tarvitsee taksinkuljettajan apua asiointissaan.**

Erityistapauksissa esim. lähikuntiin tai kuntakeskukseen tehtävillä matkoilla odotusaikaa voidaan perustellusta syystä korvata enemmän kuin 1 tunti, jos se tulee halvemmaksi kuin kaksi edestakaista matkaa.

Odotusaikoja on ohjeistettu ”halvimman toteuttamistavan säännön” mukaan eli pidempikin odotus on luvallinen jos se tulee halvemmaksi kuin uuden taksin tilaaminen (pitkät matkat

kuntakeskukseen). Matkan alussa odotusta voi tarvittaessa korvata enintään 15 min. siten, että kokonaisodotusaika ei ylitä yhtä tuntia (vrt. halvimman toteuttamistavan sääntö).

Matkan hinta:

Vaikeavammaisen maksaa kuljetuspalvelusta matkan pituuden mukaisen omavastuuosuuden, joka on linja-auton eläkeläistaksan suuruinen. Omavastuuosuus maksetaan heti asiointikohteeseen saavuttaessa kuljettajalle. Jos kuljetustuen saaja käyttää palveluliikenteen kuljetuksia, ei häneltä peritä omavastuuta.

Kuljettajan on aina ennen matkan alkua luettava matkakortti ja tarkistettava kortinhaltijan tarvittaessa henkilöllisyys.

Avustaminen ja saattaminen:

- a. Tavanomaiseen taksipalveluun kuuluu avustaminen autoon nousemisessa, matkan aikana ja tarvittaessa sisätiloihin siirryttäessä. Jos asiakas tarvitsee kuljettajan apua tavanomaista enemmän, eikä asiakkaalla ole mukana saattajaa, kuljettaja voi laskuttaa kunnalta saattajalisää yhdensuuntaiselta matkalta.
- b. Samalta ajalta ei voi periä saattajalisää ja odotusajan maksua.

Asiakkaalla saa olla matkalla mukana saattaja, joka toimii avustajana matkan aikana. Saattajalta ei peritä omavastuuosuutta. Saattaja voidaan ottaa kyytiin matkan varrelta.

Vaikeasti järjestettävä kyyti (keskustassa)

Mikäli keskustan taksit eivät pysty ajamaan keskustan kyytejä, on kyseessä ns **vaikeasti järjestettävä kyyti**. Tavoitteena on saada keskustan kuljetukset toimimaan paremmin sivukyliä taksien avulla. Kyse on usein erityisryhmien kuljetuksista.

Kuljetusten varmistamiseksi asiakkaille, vaikeasti järjestettävien kyytien osalta toimitaan seuraavasti:

- jos taksiyrittäjä lähtee asemapaikastaan vähintään 15 km päästä hoitamaan keskustan kuljetusta ja keskustan kyyti on alle 10 km, korvataan taksiyrittäjälle kertapalkkio kuljetuksesta 25 € yhteiskuntataksan lisäksi
- jos taksiyrittäjä lähtee asemapaikastaan vähintään 25 km päästä hoitamaan keskustan kuljetusta ja keskustan kyyti on alle 10 km, korvataan taksiyrittäjälle kertapalkkio kuljetuksesta 40€ yhteiskuntataksan lisäksi.

Kuljettajan asemapaikaksi määritellään hänen kotiosoitteensa. Alihankkijan asemapaikka on sopimuskumppanin kotiosoite.

Matkan tilaus

Matka tilataan välityskeskuksen kautta (matkakortti).

Olosuhteiden muutokset

Kuljetuspalvelua saavan henkilön on välittömästi ilmoitettava vammaispalveluun tapahtuvista muutoksista esimerkiksi toimintakyvyn muutokset, muutto kunnan sisällä, muutto toiselle paikkakunnalle tai pitkäaikaishoitoon siirtyminen.

Mikäli oikeus kuljetuspalveluun päättyy pysyvään sairaala- tai laitoshoitoon siirtymisen vuoksi tai kuljetuspalvelun tarpeen lakattua, kortti on toimitettava vammaispalveluun.

Kuljetuspalvelun saajan vastuulla on huolehtia tieto kuljetuspalvelupäätöksen jatkamistarpeesta vammaispalvelun sosiaalityöntekijöille, sillä kuljetuspalvelupäätöksiä ei jatketa automaattisesti sosiaalityöntekijän toimesta.

Epäselvyydet/ väärinkäytökset

Taksikortti on henkilökohtainen eikä sitä saa luovuttaa toisen henkilön käyttöön tai hallintaan. Ohjeiden vastainen käyttö voi johtaa käytön keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen ja mahdollisesti rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin. Vilpillisen toiminnan seurauksen korvatut matkakustannukset voidaan periä takaisin ja/tai siirrytään kuljetuspalvelujen järjestämiseen korvaamalla matkat kuittia vastaan. Kunta voi myös jättää vilpillisesti (esim. omavastuun perimättä jättäminen) toimineen kuljetuspalvelun tuottajan kuljetukset korvaamatta. **Taksiyrittäjällä, taksinkuljettajalla tai omaisella ei ole oikeutta pitää hallussaan vaikeavammaisen taksikorttia.**

3.2 Päivätoiminta

Päivätoiminta on subjektiivinen oikeus vaikeavammaiselle henkilölle. Päivätoimintaa määrittävät vammaispalvelulain 8.2 § ja 8b §. Päivätoiminta on kodin ulkopuolella järjestettävää itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Vammaispalvelulain mukaisesta päivätoiminnasta päätettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain 27e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Päivätoimintaa ostetaan mm. Seitasäätiöltä.

3.3 Palveluasuminen

Vammaispalvelulain 8.2 §: mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen kunnalla ei ole, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut järjestetään **ensisijaisesti sosiaalihuoltolain** perusteella esimerkiksi kotipalvelun avulla, omaishoidon tuella tai vaihtoehtoisesti henkilökohtaisen avun avulla vammaispalvelulain mukaisena palveluna. Mahdollisuus on myös käyttää näitä edellä tarkoitettuja palveluja ja tukitoimia yhteen sovitettuna.

Vanhuksille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella esim. käyttäen vanhusten palveluasumisen järjestelmää.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiselle. Vammaispalveluasetuksen 10.2 §:n mukaan asumiseen liittyviä palveluita voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa, kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, jotka tarvitaan asiakkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vammaispalveluasetuksen 11 §:n mukaan henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Mikäli henkilön tarve koskee ensisijassa terveydenhuoltoa, ei kyseeseen tule vammaispalvelulain mukainen palveluasuminen.

Vaikeavammaisuutta arvioitaessa kiinnitetään huomioita henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumiseen sekä kykyyn ilmaista omat tarpeensa ja käsityksensä hoitonsa ja huoltonsa järjestämisestä. Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka pystyvät vastaamaan itsestään sekä tekemään itsenäisiä ratkaisuja asumiseen ja muuhun jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa.

Vaikeavammaisten henkilöiden palveluasumisen järjestämisessä on olemassa eri vaihtoehtoja. Esimerkiksi:

- Oma koti: vuokra- tai omistusasunto, johon on tehty mahdolliset asunnon muutostyöt ja johon annetaan tarvittavat palvelut, jotka voidaan järjestää esim. kotihoidon, turvapuhelimen ja henkilökohtaisen avustajan avulla. Omassa kodissa tapahtuva palveluasuminen voidaan toteuttaa, mikäli avohuollon tukitoimien voimavarat sen mahdollistavat.
- Yksityinen hoitokoti: Asumiseen liittyvät palvelut kunta ostaa yritykseltä. Vammainen henkilö tekee huoneenvuokralain mukaisen sopimuksen ja maksaa vuokransa itse. Asumiseen liittyvistä tavanomaisista elinkustannuksista kuten ravinnosta (sisältäen ateriapalvelun), puhtaanapidon tarvikkeista ja vaatetuksesta vastaa asukas itse.

Vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiselle (esim. kotihoito, henkilökohtainen avustaja, turvapuhelin, kylvetyspalvelu ja pyykkipalvelu), ovat vammaiselle henkilölle maksuttomia.

Palveluasumisen erityiskustannuksista peritään asiakasmaksu niissä tapauksissa, että henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla (esim. vammaistuki, hoitotuki).

3.4 Henkilökohtainen apu

Henkilökohtainen apu on subjektiivinen oikeus vaikeavammaiselle henkilölle. Henkilökohtaista apua määrittävät vammaispalvelulaki 8.2 § ja 8 c - d §. Vammaispalvelulaki on toissijainen suhteessa muuhun lainsäädäntöön. Ensin arvioidaan lainsäädännössä ensisijaisten palvelujen sopivuus ja riittävyys. Mm. päivähoito, koululaisten iltapäivähoito ja kotipalvelu ovat lainsäädännössä ensisijaisia palveluja. Henkilökohtaisen avun järjestämisen laajuus ja tapa pohjautuu vammaispalvelulain mukaiseen palvelusuunnitelmaan. **Henkilökohtaisen avun myöntäminen edellyttää vaikeavammaiselta kykyä määritellä itse se, mitä avustajan tulee kulloinkin tehdä.**

Henkilökohtaisen avun välttämättömyyttä ja laajuutta arvioidessa otetaan huomioon palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avuntarve sekä vaikeavammaisen henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan mm. henkilön saamat muut palvelut, käytössä olevat apuvälineet ja perhesuhteet. Esimerkiksi asiakkaan ollessa kotipalvelun asiakas, on kotihoidon vastuulla hoitaa sille kuuluvat tehtävät, esim. suihkut. Tarkemmin kotipalvelun sisällöstä löytyy Sodankylän vanhustyön ja kotihoidon sisältö ja palvelujen piiriin ottamisen kriteeristö-oppaasta.

Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat sellaisen avun tarpeet, jotka edellyttävät pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa tai johtuvat pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista tai toimintarajoitteista. Henkilökohtainen apu ei tule kyseeseen, jos

vaikeavammaisen avuntarve edellyttää pääosin sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista jatkuvasti tai pitkäaikaisesti.

Haettaessa henkilökohtaista apua on perusteltava mihin tarkoituksen henkilökohtaista apua haetaan ja miksi avun tarve on välttämätöntä. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää toistaiseksi tai määräajaksi

Henkilökohtaisen avun järjestäminen on mahdollista kotona ja kodin ulkopuolella:

- **Päivittäisissä toimissa**, joita ihmiset tekevät joko joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin aikavälein kuten esim. liikkuminen, ulkoilu, pukeutuminen, henkilökohtainen hygienia ja sen hoito, vaate- ja ruokahuolto, kodin siisteydestä huolehtiminen sekä asiointi kaupassa ja virastoissa. Päivittäisiin toimiin luetaan myös vaikeavammaisen henkilön huollossa tai hoidossa olevan lapsen päivittäisiin toimiin osallistuminen.
- **Työssä**, joka perustuu työsuhteeseen tai yritystoimintaan, jossa henkilökohtainen avustaja mahdollistaa tai helpottaa vammaisen henkilön työntekoa.
- **Opiskelussa**, joka johtaa jonkun tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä; esimerkiksi ammatillisiin opintoihin valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Henkilökohtainen apu mahdollistaa vaikeavammaisen henkilön opiskelun (esim. auttaminen opiskeluympäristössä), mutta henkilökohtaisella avulla ei suoriteta vaikeavammaisen henkilön puolesta opintoihin liittyviä tehtäviä.
- **Harrastuksissa**, esimerkiksi vaikeavammaisen avustamista liikuntapaikalla lajin välineeseen, varusteiden vaihtoon ja pelivälineiden hallinnassa. Henkilökohtaisen avun piiriin ei kuulu uuteen harrastukseen perehdyttäminen (esim. uimaopetus, ratsastuksen opetus).
- **Yhteiskunnallisessa osallistumisessa** esim. järjestötoimintaan osallistuminen
- **Sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä**, mahdollisuus tavata ystäviä ja sukulaisia kodin ulkopuolella (esim. kahvilla ja elokuvissa käynti ystävien kanssa).
- **Pääsääntöisesti henkilökohtaisen avustajan tehtäviin ei kuulu avustettavan lääkehuolto eikä hoitaminen, kontrollointi ja holhoaminen.**

Päivittäisiin toimiin, työhön ja opiskeluun järjestetään henkilökohtaista apua siinä laajuudessa kuin vaikeavammainen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen järjestetään vähintään **30 tuntia kuukaudessa**. Kuukausittainen tuntimäärä voi olla pienempi, jos se riittää turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämättömän avun tarpeen.

Henkilökohtaista apua myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta **välttämättä ja toistuvasti** toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Henkilökohtainen apu on välttämätöntä apua niissä tavanomaisissa elämään liittyvissä toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vammansa tai sairautensa vuoksi kokonaan tai osittain itse selviä. Tämä edellyttää vaikeavammaisen henkilön omaa kykyä määritellä missä tehtävissä ja toimissa apua tarvitaan sekä miten ja missä tilanteissa sitä tulisi järjestää.

Kehitysvammaisten kohdalla tulee huomioida voimavara määritellä henkilökohtaisen avun sisältö ja toteuttamistapa. Heidän kohdallaan selvitetään, mahdollisesti erilaisia menetelmiä ja apuvälineitä käyttäen, kyky tehdä omia itsenäisiä valintojaan. Henkilökohtainen apu ei ole soveltuva palvelu, jos avun tarpeen määrittelystä vastaa pääasiassa joku toinen henkilö, esim. omainen tai asumispalvelun henkilö.

Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat sellaiset avun tarpeet, joiden tyydyttäminen edellyttää pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa. Vaikeavammaisten kehitysvammaisten hoivan ja valvonnan tarpeisiin vastataan muiden palvelujen kuin henkilökohtaisen avun avulla. Henkilökohtainen apu ei tule kysymykseen, kun vaikea- tai monivammaisen henkilön huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. Tämä rajaa henkilökohtaisen avun ulkopuolelle tilanteet, joissa kehitysvammainen henkilö tarvitsee ympärivuorokautista hoitoa ja valvontaa.

Alaikäisten vaikeavammaisten kohdalla henkilökohtainen apu tulee harkittavaksi silloin, kun he eivät ole vanhempiensa välittömän ja jatkuvan valvonnan tarpeessa ja he kykenevät tekemään omaa elämäänsä koskevia valintoja. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää vaikeavammaisen lapsen ikätasoaan vastaavaan asiointi-, harrastus- ja virkistystoimintaan. Ensisijaisesti kyse on kodin ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta. Vanhempien lapselleen antama hoiva ja huolenpito eivät ole lain tarkoittamaa avustamista eikä sitä näin ollen toteuteta henkilökohtaisen avun turvin.

Henkilökohtainen apu ei tule kysymykseen silloin, kun avun tarve johtuu pääasiassa **ikääntymiseen** liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Esimerkiksi ikääntymisen myötä näkö ja kuulo heikentyvät, mutta vain osalla ihmisistä niin voimakkaasti, että tila vastaa vaikeavammaisuutta.

Asumispalveluiden piirissä oleville vaikeavammaisille ei pääsääntöisesti myönnetä henkilökohtaista apua esim. päivittäiseen ulkoiluun tai esim. kaupoissa / lääkärissä käynteihin. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää palveluasumisen tai asumispalveluiden piirissä oleville vaikeavammaisille henkilöille esim. kodin ulkopuolisiin päivittäisiin toimintoihin; harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen.

Omaishoitajan vapaapäivät järjestetään omaishoidontuesta annetun lain perusteella. Henkilökohtaista apua ei tähän tarkoitukseen myönnetä.

Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä ja henkilökohtaista apua järjestettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Vaikeavammaisen henkilön omainen, läheinen tai omaishoitaja ei voi toimia henkilökohtaisena avustajana, ellei sitä ole erittäin painavasta syystä pidettävä avustettavan edun mukaisena. Erityisen painava syy voi olla esimerkiksi äkillinen avuntarve, kun vakituinen avustaja sairastuu tai hänen työsuhteensa päättyy. Tässä tapauksessa omainen tarkoittaa vaikeavammaisen henkilön puolisoa, sisarusia, lapsia, sisarusten lapsia, vanhempia tai isovanhempia. Läheinen on henkilö, joka asuu samassa taloudessa vaikeavammaisen henkilön kanssa tai on muutoin lähiyhteisöön kuuluvana jatkuvasti kanssakäymisessä avustettavan kanssa arjen eri tilanteissa.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua:

- 1) korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut,
- 2) antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitetun palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen tai
- 3) hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

Sodankylän järjestää henkilökohtaisen avun pääsääntöisesti korvaamalla henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta koituvat kohtuulliset kustannukset lakisääteisine maksuineen. Erityistapauksissa Sodankylän kunta ostaa henkilökohtaisen avun palvelun julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta.

Henkilökohtaisesta avusta peritään asiakasmaksu niissä tapauksissa, että henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla (esim. vammaistuki, hoitotuki).

3.5 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet sekä asunnon muutostyöt on subjektiivinen oikeus vaikeavammaiselle henkilölle. Asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita sekä asunnon muutostöitä määrittävät vammaispalvelulain 9.2 § ja vammaispalveluasetuksen 12 § ja 13 §.

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos vaikeavammainen henkilö vammansa tai sairautensa johdosta niitä välttämättä tarvitsee

suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Tarkoituksena on tukea vaikeavammaisen henkilön omatoimista ja itsenäistä selviytymistä kotona. Muutostöissä tulee soveltuvien osin noudattaa yleisesti hyväksyttyä ja käytössä olevaa laatutasoa. Korvattavaksi eivät tule kustannukset, jotka ylittävät välttämättömät, kohtuulliset kustannukset tai aiheutuvat asumismukavuudesta tai asumistason parantamisesta tai ovat aiheutuneet tavanomaisesta laatutasosta poikkeavien materiaalien tai työtapojen käytöstä. Kohtuullisten kustannusten ylimenevä osuus jää vaikeavammaisen henkilön itse maksettavaksi.

Suoritettaessa korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituksessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia ja henkilön hoito ei painotu pääasiassa hoivaan ja huolenpitoon.

Asunnon muutostöitä ja asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita myönnetään vaikeavammaisen henkilön vakituiseen asuntoon. Korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat välttämättömät rakennustyöt, esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, wc:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalin muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituksessa asunnossa suoritettavat rakennustyöt.

Korvattaviin muutostöihin kuuluvat muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Muutostöiden välttämättömyys arvioidaan vaikeavammaisen henkilön tarpeista lähtien. Tarkoituksena on, että vaikeavammaisella henkilöllä olisi itsenäisesti mahdollisuus liikkua asunnossa ja käyttää asunnon niitä tiloja, jotka mahdollistavat henkilön itsenäisen selviytymisen kotona. Toimenpiteiden on siis liityttävä vaikeavammaisen henkilön asumiseen, edesautettava hänen itsenäistä suoriutumistaan kodissa tai liityttävä välittömästi vaikeavammaisen henkilön mahdollisuuteen päästä asuntoonsa tai sieltä ulos.

Viranhaltijan päätös hyväksyttävistä asunnon muutostöistä perustuu asiakkaan teetättämään kustannusarvioon. Huomioitava on, että kunta ei voi toimia työnantajana asunnon muutostöissä. Mikäli vaikeavammainen henkilö teettää asunnon muutostyöt siten, että hänen tulee suorittaa työnantajan lakisääteiset maksut, suoritetaan työstä aiheutuvat kustannukset vaikeavammaiselle henkilölle hänen toimittamiaan tositteita vastaan. Kustannusten korvausta on haettava kuudessa kuukaudessa kustannusten syntyisestä.

Peruskorjaustyöt ja asunnon laajentaminen eivät kuulu asunnon muutostöihin. Uudisrakentamisessa välttämättömät vamman vuoksi aiheutuvat ylimääräiset kustannukset korvataan kohtuullisin osin.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet.

Kunta voi kohtuullisten kustannusten korvaamisen sijasta antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käyttöön. Tällöin laitteet tai välineet jäävät kunnan omistuksen ja kunta vastaa kaikista asennus-, huolto- ja vakuutuskustannuksista, joita laitteen käyttö edellyttää. Vaikeavammaisen henkilö vastaa laitteiden ja välineiden käytöstä aiheutuvista tavanomaisista (esim. sähkön/pattereiden kulutus) kustannuksista.

4 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

4.1 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen (Vammaispalveluasetus 14 §). Kuntoutusohjausta tarjoaa ensisijaisesti terveydenhuolto.

4.2 Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi (Vammaispalveluasetus 15 §).

Sopeutumisvalmennus kuuluu ensisijaisesti terveydenhuollon ja Kansaneläkelaitoksen tuottamiin palveluihin. Vammaispalveluna sopeutumisvalmennusta kohdennetaan muun sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen mm. liikkumistaidon ohjaus, viittomien opetus ja ohjaus.

4.3 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaiselle henkilölle korvataan vammaispalvelulain 9.1 §:n mukaan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat päivittäisistä toiminnoista suoriutumisesta tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Määrärahasidonnaiset välineet, koneet ja laitteet kohdennetaan erityisesti taloudellisesti heikoimmassa asemassa oleville kuntalaisille. Avustukset myönnetään enintään 3 vuoden välein. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi (Vammaispalveluasetus 17 §). Apuväline jää tällöin kunnan omistukseen ja kunta päättää korjaustoimenpiteistä ja vastaa syntyvistä kustannuksista, mutta

ei kuitenkaan esim. tavanomaisesta sähkön/pattereiden kulutuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Liikkumista helpottavia välineitä ovat mm. auto, invalidimopedi, kolmipyöräinen polkupyörä. Avustusta liikkumista helpottavien välineiden hankintaan myönnetään eniten tarvitseville. Auto ja kuljetuspalvelu voivat täydentää toisiaan. Autoavustuksen saamiseksi edellytetään autoveron palautuksen hakemista ja saamista.

Auton hankkimiseen myönnetään korvausta vammaisille henkilöille, jotka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsevat liikkumisvälinettä päivittäisissä toimissa ja tarve liikkumiseen on jatkuvaa, päivittäistä tai usein toistuvaa. Avustusta myönnettäessä etusijalla ovat

- työssäkäyvät, opiskelevat ja yhteiskunnallisessa toiminnassa aktiivisesti toimivat vammaiset
- vammaiset, jotka ajavat itse autoa ja tarvitsevat liikkumisessaan apuvälineitä ja auto on heille välttämätön säännöllisen ja päivittäisen liikkumisen kannalta.
- vain erityisen painavista syistä avustetaan vammaisen lapsen perhettä auton hankinnassa (esim. lapsen monivammaisuus, apuvälineiden runsaus). Ensisijaisesti korvataan kokonaisuudessaan lapsen vamman tai sairauden johdosta autoon hankittavat välttämättömät lisälaitteet.

Pääasiallisesti auton vaihto on perusteltua, mikäli hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva tarve on oleellisesti muuttunut tai auto on käyttökelvoton. Hakijan tulee esittää selvitys ajetuista kilometreistä ja auton kuntoisuusarvio. Kuntoisuusarviota tekevät vakuutusyhtiöt ja autoliikkeet. Autoavustusta myönnettäessä otetaan huomioon aika edellisen autoavustuksen myöntämisestä samoin kuin edellisen auton käyttö. Pääsääntöisesti avustusta ei myönnetä alle 120 000 kilometriä ajetun auton vaihtamiseen. Mikäli asiakkaan tilanne ja olosuhteet ovat oleellisesti muuttuneet, aikaisemmin saadun avustuksen ajankohdalla ei ole merkitystä.

Auton hankintakustannuksia korvattaessa maksetaan enintään puolet auton hankkimisesta aiheutuneista todellisista kustannuksista (sisältäen toimituskulut). Pääsääntöisesti autoon myönnettävä avustus on enintään 3000 euroa. Enimmäissummasta voidaan poiketa vamman ja sosiaalisen ympäristön aiheuttamien syiden perusteella. Korvattavia kustannuksia laskettaessa vähennetään kohtuuhintaisen auton hinnasta autoveron palautus, vakuutuskorvaukset (esim. rikkoutuneesta tai kolariautosta), vanhasta autosta saatu myyntihinta tai hyvitys ja mahdolliset alennukset sekä muut mahdolliset avustukset.

Kohtuuhintaisen auton arvioinnissa otetaan myös huomioon tarvitseeko henkilö kuljetettavia apuvälineitä. Hakijan on mahdollista hakea korvausta käytettyyn autoon, jos auto on hyväkuntoinen ja katsastettu ja siihen voidaan asentaa ajon kannalta tarvitsevat lisälaitteet.

Lisälaitteista korvataan harkinnan mukaan enintään puolet. Korvausta ei myönnetä silloin, kun lisälaitteet ovat autossa jo vakiovarusteina. Vamman kannalta välttämättömät laitteet ja **muutostyöt** korvataan kokonaan. Päätökseen vaikuttavat vammaisen henkilön olosuhteet ja

hänen vammansa tai sairautensa edellyttämä tarve. Laitteilla tulee olla ratkaiseva merkitys vammaisen henkilön mahdollisuuteen esimerkiksi ajaa autoa. Auton käyttöä helpottavat laitteita ovat esimerkiksi käsihallintalaitteet, nostolaite, kääntyvä istuin. Mikäli autoon on asennettu automaattivaihteisto ja auton hankintaan on haettu autoveronpalautusta (maksimimäärä) voidaan automaattivaihteiston hinnasta vähentää siihen kohdistuva autoveron palautuksen osuus.

Vammaisten henkilöiden kommunikaatiomahdollisuuksia lisäävien **viestintävälineiden** korvaus kohdennetaan videotiedotteeseen (kuukausimaksu). Ilman erityisiä perusteita avustusta ei pääsääntöisesti myönnetä tavallisimpiin **kodinkoneisiin** (esim. pyykinpesu- ja astianpesukone, matkapuhelin, tietokone). **Harrastus- ja vapaa-ajan välineitä ja laitteita** korvataan silloin kun niihin sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka johtuvat vammasta tai sairaudesta.

4.4 Ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset

Vammaispalvelulain 9 §:n mukaan vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta.

Kansaneläkelaitoksella on ensisijainen korvausvelvollisuus erityisravintokustannuksissa. Korvausta ylimääräisistä vaatetuskuluista voidaan myöntää vammaiselle henkilölle, jolla on vamman vuoksi kohtuuttomia ylimääräisiä vaatetuskustannuksia. Korvattavaksi tulee valmisvaatteen ja esimerkiksi teetetyt tai korjatut vaatteet hinnan erotuksen vammasta tai sairaudesta johtuva välttämätön kustannusosuus.

Liite 1 : Sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun soveltamisohje 1.3.2020 alkaen

Sosiaalihuoltolain 23 §:n mukaan liikkumista tukevia palveluja järjestetään henkilöille, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan syyn takia ja jotka tarvitsevat palvelua asioimisen tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi.

Sosiaalihuoltolain mukaan liikkumista tukevana palveluina (23 §) järjestetään: 1) julkisten liikennevälineiden käytön ohjausta ja ohjattua harjoittelua 2) saattajapalvelua 3) ryhmäkuljetuksia 4) korvataan taksilla, invataksilla tai muulla vastaavalla ajoneuvolla tapahtuvasta kuljetuksesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset 5) muulla soveltuvalla tavalla.

Liikkumisen tukea järjestetään sellaisille ikääntyneille henkilöille, jotka tarvitsevat liikkumisen tukea ikääntymiseen liittyvän toimintakyvyn heikentymisen johdosta sekä muille liikkumisessa tukea tarvitseville henkilöille, jotka eivät ole oikeutettuja vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista annetun lainsäädännön mukaisiin (vaikeavammaisten) kuljetuspalveluihin.

Sosiaalihuoltolain mukaista kuljetuspalvelua ei voi käyttää sairaala-, terveyskeskus-, poliklinikka-, tai kuntoutusmatkoihin, joiden korvaus tulee muun lainsäädännön (Esim. kela, vakuutusyhtiö) perusteella.

Liikkumisen tuen määrästä ei ole laissa tarkempia säännöksiä, vaan sen järjestämisen laajuus riippuu asiakkaan arvioidusta yksilöllisestä palvelutarpeesta. Kyseessä on niin sanottu määrärahasidonnainen palvelu, mutta palvelun myöntäminen ei ole kokonaan harkinnanvaraista. Palvelua kohdennetaan sitä eniten tarvitseville. Palveluja on toteutettava siten, että jokaiselle turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Mitään asiakasryhmää ei voi kokonaan sulkea palvelun ulkopuolelle kunnan ohjeistuksen perusteella, vaan jokaisen kohdalla on arvioitava palveluntarve.

Kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi vahvistaa sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun myöntämisohteet asiaa koskevien sosiaalihuoltolain säännösten sallimissa rajoissa. Toimivaltainen viranhaltija tutkii palvelusta päättäessään, täyttääkö hakija laissa säädetyt edellytykset palvelun saamiselle ja onko henkilön avun tarve kokonaisuutena arvioiden sellainen, että hakijalle voidaan myöntää palvelu määrärahan sallimissa rajoissa.

Perusturvalautakunta on päättänyt soveltamisesta seuraavasti:

1. sosiaalihuoltolain mukainen kuljetuspalvelu kohdennetaan pääsääntöisesti 65 vuotta täyttäneille kuntalaisille asiointimatkoja varten.
2. sosiaalihuoltolain mukainen kuljetuspalvelu kohdennetaan pääsääntöisesti henkilölle, jolla on suuria vaikeuksia liikkumisessa tai joka on muistisairauden perusteella erityisen ohjattava. Päätöksen teossa huomioidaan myös se, pystyykö asiakas asuinpaikan sijainnin, aikatauluongelmien ja toimintakykynsä vuoksi käyttämään kunnassa järjestettyä asiointi- ja palveluliikennettä.

3. sovelletaan ohjeellisina tulo- ja varallisuusrajoina seuraavia summia:

- Yksinasuva: 1.400 € / kk (brutto) ja kaikkien tilien saldot yht. 4.000 €
- Pariskunnat ja muut yhteistaloudet: 2.200 € / kk (brutto) ja kaikkien tilien saldot yht. 8.000 €

Tuloina huomioidaan eläkkeet ja muut jatkuvat etuudet, ei kuitenkaan asumistukea. Pääomatuloina huomioidaan korkotulot, vuokratulot ja vastaavat.

4. kuljetuspalvelumatkoja myönnetään sosiaalityöntekijän harkinnalla, pääsääntöisesti neljä (4) edestakaista matkaa kuukaudessa Sodankylän kunnan sisällä ja mahdollisesta odotusajasta korvataan enintään tunti tai halvimman toteuttamistavan säännön mukaan.